

POLSKIE LOBBY PRZEMYSŁOWE
Konwersatorium „O lepszą Polskę”

RAPORT
zawierający diagnozę i prognozę
globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego
zdeteminowanego przez pandemię koronawirusa
w obszarze gospodarczym, społecznym,
politycznym i geopolitycznym

Redakcja naukowa:

Paweł Soroka, Aleksandra Skrabacz, Piotr Wilczyński, Konrad Golczak,
Rafał Kołodziejczyk, Krzysztof Pająk, Adrian Mitreğa

Spis treści

Wstęp

Część I

Diagnoza globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego zdeteminowanego przez pandemię koronawirusa w obszarze gospodarczym, społecznym, politycznym i geopolitycznym

1. Diagnoza kryzysu w obszarze gospodarczym (opracowali: mgr inż. Konrad Goleczak i dr Dariusz Grabowski, mgr inż. Józef Kamycki, dr hab. Zbigniew Klimiuk, mgr inż. Krzysztof Jan Lewandowski, mgr Krzysztof Mroczkowski, dr Krzysztof Pająk, mgr Andrzej Stępniewski prof. dr hab. Artur Śliwiński, dr Piotr L. Wilczyński)

- 1.1. Finanse.....
- 1.2. Eksport.....
- 1.3. Rola państwa w kryzysie.....
- 1.4. Przemysł.....
- 1.5. Druga deindustrializacja Polski.....

2. Diagnoza kryzysu w obszarze społecznym (opracowali: prof. ucz. dr hab. Aleksandra Skrabacz i prof. dr hab. inż. Włodzimierz Bojarski, mgr Anna Goleczak, dr Tomasz Jarocki, dr Monika Lewińska-Krzak, dr inż. Barbara Kulpińska, dr Stefan Pastuszewski, mgr Grzegorz Wyczyński)

- 2.1. Postawy społeczne.....
- 2.2. Życie religijne.....
- 2.3. Ekologia.....
- 2.4. Edukacja.....
- 2.5. Kultura.....
- 2.6. Media.....
- 2.7. Rynek pracy.....

3. Diagnoza kryzysu w obszarze politycznym (opracowali: dr inż. Rafał Kołodziejczyk i prof. ucz. dr hab. Marek Leszczyński, dr Krzysztof Pająk, dr inż. Igor Protasowicki, prof. ucz. dr hab. Paweł Soroka)

- 3.1. Partie polityczne w czasie kryzysu.....
- 3.2. Zagrożenia dla współczesnego rozwoju społecznego.....
- 3.3. Wymiar pomocy wojskowej w okresie epidemii.....
- 3.4. Cyberprzestrzeń jako obszar funkcjonowania społeczeństw w okresie pandemii – szanse i zagrożenia.....

4. Diagnoza kryzysu w obszarze geopolitycznym (opracowali: dr Piotr L. Wilczyński i prof. dr hab. inż. Włodzimierz Bojarski, dr Dariusz Grabowski, prof. dr hab. Mirosław Matyja, prof. dr hab. Bogdan Miedziński, dr Adrian Mitręga, prof. dr hab. Mirosław Sułek, gen. broni dr Anatol Wojtan)

- 4.1. Geopolityka globalna.....
  - 4.1.1. Układ sił na świecie.....
  - 4.1.2. Wojna bioinformacyjna – wykorzystywanie epidemii jako nowego elementu oddziaływania *soft power*.....
  - 4.1.3. Zmiany w roli ONZ i innych rządowych i pozarządowych organizacji globalnych.....
  - 4.1.4. Wzrost neokolonializmu: globalizacja a izolacjonizm, korporacje a państwa.....
- 4.2. Geopolityka euro-atlantyczna.....
  - 4.2.1. Możliwy upadek Unii Europejskiej a jej mocarstwowe ambicje – konsekwencje stanu epidemicznego, kryzysu finansowego i migracyjnego.....
  - 4.2.2. Kwestia wiarygodności NATO.....

- 4.3. Geopolityka regionalna Polski .....
- 4.3.1. Poziom świadomości społeczeństwa oraz wpływ propagandy .....
- 4.3.2. Zmiany geopolityczne dotyczące Polski .....

Część II

Prognoza globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego zdeteminowanego przez pandemię koronawirusa w obszarze gospodarczym, społecznym, politycznym i geopolitycznym

1. Prognoza kryzysu w obszarze gospodarczym (opracowali: mgr inż. Konrad Goleczak i dr Kazimierz Golinowski, mgr inż. Józef Kamycki, mgr inż. Krzysztof Jan Lewandowski, dr Krzysztof Pająk, prof. dr hab. Janusz Płaczek, dr Dariusz Prokopowicz, mgr Zbigniew Wesołowski).....

- 1.1. Oddziaływanie kryzysu na strukturę finansową.....
- 1.2. Gospodarka.....
- 1.3. Polityka antykryzysowa.....
- 1.4. Gospodarka obronna.....

2. Prognoza kryzysu w obszarze społecznym (opracowali: prof. ucz. dr hab. Aleksandra Skrabacz i dr Tomasz Jarocki, dr Monika Lewińska-Krzak, dr Stefan Pastuszewski).....

3. Prognoza kryzysu w obszarze politycznym (opracowali: dr Rafał Kołodziejczyk i prof. ucz. dr hab. Paweł Soroka, dr Jolanta Cichosz).....

4. Prognoza kryzysu w obszarze geopolitycznym (opracowali: dr Piotr L. Wilczyński i dr Natalia Adamczyk, prof. dr hab. Mirosław Matyja).....

Zakończenie .....

Wstęp

Idea przeprowadzenia badań nad skutkami postępującej pandemii koronawirusa zrodziła się w sposób oddolny i rozproszony. Niepokojące zjawiska, jakie można było obserwować wiosną 2020 r. skłoniły wielu niezależnych ekspertów do pierwszych refleksji nad epidemią jako *game changer-em*, który mógł skutecznie zaburzyć dotychczasowy stan względnej równowagi w wielu dziedzinach życia. Wraz ze wzrostem liczby zakażeń w Polsce i zastosowaniem tzw. gospodarczego „lockdownu” duża liczba specjalistów branżowych coraz donioślej alarmowała o negatywnych skutkach epidemii w wielu obszarach życia gospodarczego, społecznego i politycznego oraz szeroko komentowała zastosowane środki zaradcze. Również podczas wprowadzania przez polski rząd kolejnych tzw. „tarcz antykryzysowych” pojawiały się liczne eksperckie komentarze oraz predykcje skutków implementowanych rozwiązań.

Temu celowi służyło też wznowienie w marcu 2020 r. prac Konwersatorium "O lepszą Polskę" powołanego z inicjatywy Polskiego Lobby Przemysłowego im. Eugeniusza Kwiatkowskiego, które postanowiło opracować kolejny Raport o globalnym kryzysie finansowo-gospodarczym. Raport wcześniejszy, dotyczący kryzysu, który wybuchł w 2008 roku, powstał dwa lata później, jego pierwsza część została opublikowana w 2011 roku, a druga w 2012 r. Obie części są zamieszczone na stronach internetowych Polskiego Lobby Przemysłowego - www.plp.info.pl).

Celem głównym obecnego raportu jest diagnoza i prognoza obecnego kryzysu finansowo-gospodarczego zdeterminowanego w dużej mierze przez pandemię koronawirusa w ujęciu globalnym, regionalnym, narodowym i indywidualnym.

Mając na uwadze cenne doświadczenia płynące z poprzednich edycji konwersatorium oraz wagę głosu niezależnych ekspertów, Koordynator Polskiego Lobby Przemysłowego prof. ucz. dr hab. Paweł Soroka zebrał liczny zespół reprezentantów środowiska akademickiego, zwłaszcza pracowników Wydziału Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, biznesowego i społecznego celem dokonania diagnozy wyłaniającego się globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego wywołanego w znacznej mierze pandemią koronawirusa, by na tej podstawie dokonać prognozy rozwoju zdarzeń w krótkiej i długiej perspektywie czasowej.

Warto zwrócić uwagę, odnosząc się do poprzedniego globalnego kryzysu z 2008 roku, który przebiegał przede wszystkim w sferze finansów, że został on jedynie zażegnany, ponieważ nie zostały przezwyciężone wszystkie jego strukturalne przyczyny. Stąd też spodziewano się jego ponownego wystąpienia, a pandemia koronawirusa wraz z jej gospodarczymi, społecznymi i zdrowotnymi skutkami spowodowała jego nawrót i przyczyniła się do jego pogłębienia. Wprowadzone w walce z pandemią koronawirusa obostrzenia w stosunku do większości podmiotów gospodarczych urucho-

miły bowiem negatywne dla nich procesy. W pierwszej kolejności dotknęły firmy usługowe, galerie handlowe, a także instytucje kultury, które na dłuższy czas musiały zawiesić swoją działalność, przy jednoczesnym skierowaniu pracowników na urlopy lub ich zwolnieniu. Ponieważ gospodarka jest systemem naczyń połączonych, stąd działania te dotknęły także firmy produkcyjne i transportowe zaopatrujące te podmioty. Nagle znacznie spadł popyt na wiele usług i artykułów, co pogłębiło zmniejszenie siły nabywczej społeczeństwa. Te zjawiska wywołały recesję w kraju i wzrost bezrobocia, którego wielkość i czas trwania trudno w obecnej chwili ocenić. Do tego dochodzi rozwinięta w warunkach globalizacji współzależność między gospodarkami różnych państw będąca rezultatem łańcuchów kooperacyjnych i międzynarodowych relacji handlowych oraz bardzo zliberalizowanych przepływów finansowych. To wszystko spowodowało, że kryzys gospodarczy rozprzestrzenił się i dotknął wiele państw, które również ogarnęła recesja.

Obecny kryzys wyzwolił procesy zmian, które będą na siebie oddziaływać i wzajemnie się wzmacniać. Nie oznacza to zmian gwałtownych i natychmiastowych, raczej ujawnią się one w dłuższym horyzoncie czasowym i dlatego będą trwałe. W odróżnieniu od kryzysu z lat 2007-2009, który przebiegał głównie w sferze finansów i gospodarki, obecny kryzys, jak wiele na to wskazuje, będzie bardziej rozległy – obejmie wiele obszarów i spowoduje zmiany jakościowe. Już teraz można dostrzec jego skutki gospodarcze, społeczne i polityczne oraz geopolityczne. Dlatego Raport Konwersatorium „O lepszą Polskę” obejmuje właśnie te cztery obszary. W swych analizach badacze nie koncentrowali się tylko na Polsce, uwzględniony został również kontekst europejski, zwłaszcza odnoszący się do Unii Europejskiej, oraz aspekty globalne.

Stąd też zespół ekspertów pracujących nad niniejszym Raportem, pod względem funkcjonalnym został podzielony na cztery grupy, które podjęły tematykę diagnozy przyczyn i charakteru obecnego kryzysu, skutków pandemii oraz prognozy rozwoju kryzysu i sposobów jego przezwyciężenia w czterech obszarach: gospodarczym, społecznym, politycznym i geopolitycznym. Działalność każdej z grup była inspirowana i kierowana przez Koordynatora odpowiedzialnego za ramy merytoryczne oraz zespalenie licznych pomysłów, idei, jak również wniosków i rekomendacji płynących od ekspertów uczestniczących w pracach. Koordynatorami poszczególnych zespołów byli: **w obszarze gospodarczym – mgr inż. Konrad Golczak, w obszarze społecznym – prof. ucz. dr hab. Aleksandra Skrabacz, w obszarze politycznym – dr inż. Rafał Kołodziejczyk, w obszarze geopolitycznym – dr Piotr L. Wilczyński – Prezes Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego. Oni są autorami niniejszego Raportu.** W pracach redakcyjnych oraz popularyzatorskich uczestniczyli także **dr Krzysztof Pająk i dr Adrian Mitręga.** Wyżej wymienieni Autorzy Raportu wraz z **dr Krzysztofem Pajakiem i dr Adrianem Mitręgą są również jego redaktorami.** Natomiast w pracach popularyzatorskich uczestniczyli **mgr Jolanta Świążkowska i dr Monika Lewińska-Krzak.,** która jest również jego współautorem.

Biorąc pod uwagę przekazane koordynatorom fragmenty, uwagi i uzupełnienia Raportu jego współautorami są: *dr Natalia Adamczyk, prof. dr hab. inż. Włodzimierz Bojarski, dr Jolanta Cichosz, mgr Anna Golczak, dr Kazimierz Golinowski, dr Dariusz Grabowski, dr Tomasz Jarocki, mgr inż. Józef Kamycki, dr hab. Zbigniew Klimiuk, dr inż. Barbara Kulpińska, prof. ucz. dr hab. Marek Leszczyński, mgr inż. Krzysztof Jan Lewandowski, dr Monika Lewińska- Krzak, prof. dr hab. Mirosław Matyja, prof. dr hab. Bogdan Miedziński, dr Adrian Mitrega, mgr Krzysztof Mroczkowski, dr Krzysztof Pajak, dr Stefan Pastuszewski, prof. dr hab. Janusz Płaczek, dr Dariusz Prokopowicz, dr inż. Igor Protasiewicz, mgr Andrzej Stępniewski, prof. dr hab. Artur Śliwiński, mgr Zbigniew Wesolowski, gen. broni dr Anatol Wojtan, mgr Grzegorz Wyczyński,*

Obserwacja krajowych i międzynarodowych efektów postępującej pandemii oraz działań mających powstrzymać jej rozwój i negatywne skutki pozwoliła ekspertom w poszczególnych grupach, wraz z nabraniem dystansu czasowego, jak również wymianą poglądów, koncepcji oraz rozszerzaniem się horyzontów wiedzy, budować prognozy na przyszłość. Na ich podstawie zdecydowano o podjęciu pracy w zakresie opracowania drugiej części Raportu – prognostycznej, którą podjęto w analogicznych obszarach. W wyniku prac czterech grup ekspertów udało się opracować nie tylko prognozę skutków pandemii, niejednokrotnie już wyraźnie widocznych, ale również przedstawić interesujące wnioski i rekomendacje. Ich nadrzędnym celem jest jak najszybsze wyprowadzenie Polski z postpandemicznego kryzysu, który może być punktem przelomowym w procesie budowy nowych stosunków, zasad i układów, lub w szerszym ujęciu, ładu pokryzysowego, w wielu obszarach.

W wyniku podjętej pracy i wysiłku dużego grona specjalistów udało się opracować Raport, który składamy na Państwa ręce. Składa się on z dwóch części: diagnostycznej i prognostycznej, w których w każdej wyróżniono cztery zasadnicze obszary: gospodarczy, społeczny, polityczny i geopolityczny.

Główną intencją pierwszej części, opracowanej w drugim i trzecim kwartale 2020 r. było dokonanie diagnozy zachodzących zjawisk i procesów. Choć, w dużej mierze nie są one nowe, odnoszą się przede wszystkim do początkowej fazy kryzysu, to obecnie niejednokrotnie przybierają szczególny wymiar ze względu aktualną, specyficzną ich przyczynę. Zamysłem drugiej części, nad którą pracę rozpoczęto w trzecim kwartale 2020 r., a zakończono na początku listopada 2020 r., było nakreślenie możliwych scenariuszy rozwoju obecnej sytuacji i próba przewidzenia ich wpływu na przyszłe funkcjonowanie naszego państwa, regionu i świata. W obu częściach znalazły się liczne odwołania do ostatniego globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego z lat 2007-2009, którego źródeł nie zlikwidowano, a reperkusji nie w pełni zniwelowano do chwili obecnej, przez co skutki obecnego kryzysu mogą być sektorowo pogłębione.

Ze względu na szeroki przedmiot badań, praca wymagała zastosowania interdyscyplinarnych metod badawczych, powodujących pewien eklektyzm metodologiczny wynikający przede wszystkim ze słabego rozeznania tematu badań w literaturze przedmiotu. Stąd też podstawowymi metodami badawczymi, mającymi zastosowanie w tak zakreślonym środowisku badawczym są metody intuicyjne, behawioralne, komparatystyczne i obserwacyjne, przy wykorzystaniu dostępnych parametrów liczbowych. Mają one zapewnić zarówno efektywność poznawczą, jak i pragmatyczną.

Z racji ograniczonej ilości literatury zwartej i ciągłej, posiłowano się przede wszystkim danymi ilościowymi uzyskanymi przez ośrodki naukowe, takie jak Instytut Psychologii Polskiej Akademii Nauk, akademickie, w tym Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, czy, będący publicznym think tankiem gospodarczym, Polski Instytut Ekonomiczny, a także niezależne ośrodki badania opinii publicznej. Warto dodać, że placówki te już w początkowym okresie epidemii koronawirusa prowadziły badania ilościowe metodą sondażu diagnostycznego, na temat zachowań społecznych oraz sposobów radzenia sobie z nową sytuacją społeczno-gospodarczą. Przy opracowaniu niniejszego materiału posiłowano się także bieżącymi informacjami pochodzącymi z ogólnopolskich dzienników i tygodników. Wszystkie dane i informacje należy traktować jako przyczynki do konstruowania teorii i uogólnień oraz punkt wyjścia do dalszych kompleksowych i interdyscyplinarnych badań. Szerokie grono autorów – teoretyków i praktyków postawiło sobie zadanie ujęcia holistycznego niniejszego kryzysu, tak aby ukazać nadzwyczajność sytuacji w jakiej znalazł się świat, Europa i Polska oraz podkreślić niekonwencjonalność metod i działań, które warto podjąć, aby przygotować ludzkość na kolejne etapy tego co przyniesie przyszłość.

Raport nakreśla zatem warunki, w których dzięki wykorzystaniu zasobów państwa oraz zdolności organizacyjnej polskiego społeczeństwa, kraj będzie mógł podjąć wysiłek mający na celu, co najmniej, zachowanie obecnej pozycji w dynamicznie zmieniającym się układzie sił. W optymistycznym scenariuszu podjęte działania powinny pozwolić uzyskać przewagę nad państwami regionu i poprawić pozycję gospodarczą Polski oraz jej miejsce w środowisku międzynarodowym.

Niniejszy Raport powinien również stanowić punkt wyjścia do szerszej debaty społecznej oraz podstawę do pracy koncepcyjnej nad implementowaniem przedstawionych rozwiązań. Zamieszczone w nim propozycje, wnioski i rekomendacje powinny być wnikliwie rozważone przede wszystkim przez przedstawicieli władzy i środowisk politycznych, a następnie implementowane w strategii i polityce rozwoju, strategiach sektorowych, ustawach, rozporządzeniach, decyzjach oraz innych dokumentach krajowej legislacji.

Prof. ucz. dr hab. Paweł Soroka
Koordynator Polskiego Lobby Przemysłowego
Pracownik naukowy Instytutu Stosunków
Międzynarodowych i Polityk Publicznych
Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach